

χτάρα νὰ ξημερώσει γιὰ ν' ἀπαλλαχτεῖ ἀπ' τὸν ἐφιάλτη. Θύμωνε πού δὲν εἶχε χτὲς βράδυ τὴν τόλμη νὰ μιλήσει στὴ μητέρα του. Κι' ἀκόμα πιὸ πολὺ, νὰ πετάξει τὸ βάζο στὸ κεφάλι τῆς ἀτιμῆς. Ἐπλαθε μὲ τὸ νοῦ του τὴ σκηνὴ αὐτὴ, καὶ τοποθετοῦσε ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς μὲ τελειότητα, ὅπως σὲ ζωγραφικὸ πίνακα. Τὸ σατανικὸ του χαμόγελο, τὸ τρομαγμένον μάτι τῆς σκοτωμένης—ὀρθό, στηλωμένο ἀπάνω του—τὰ αἵματα, τὶς φωνές, κι' ὕστερα τὴν ἥρωϊκὴν του ἀποφασιστικότητα νὰ παραδοθεῖ, καὶ νὰ κλάψει καὶ τὸ θάνατο !.. Ἡρωϊκὴ ἀποφασιστικότης πού θάμινε πάντα ὁμορφὰ ἱστορημένη στὴ φαντασία του.

Κάποιες στιγμὲς ἀνυπομονοῦσε νὰ βρεθεῖ μπροστά της πάλι. Ἴσως κάποτες ν᾿ ἔβρισκε τὴ δύναμη γιὰ τὴ μεγάλη χειρονομία. Μὰ πιὸ βαθειά, ἔβλεπε μέσα του πὼς δὲν εἶτανε εὐκόλο...

Ἔτσι γιὰ πρώτη φορὰ εἶχε μισήσει τὸν ἑαυτὸ του.

ΒΙΚΤΩΡ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

## ΤΟ ΚΛΟΥΒΙ

(Συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο)

Αὐτὴ ἡ βοή θάβγαινε ἀπ' ὅλο τὸ χωριό, ὅλη ἡ κοινω-  
νία τοῦ χωριοῦ θὰ ξελαρυγκιαζότανε νὰ διαλαλήσῃ αὐτὴ τὴ  
μεγάλῃ ψευτιά. Τὸ ἐπεισοδιάκι αὐτὸ εἶναι πολὺ μικρὸ κι'  
ἀσήμαντο, ἀπέναντι τῶν ἐγκλημάτων πού γίνονται ἐν ὄνό-  
ματι τῆς σκληρᾶς αὐτῆς μέγαιρας. Ξέρω ἀδερφοὶ—καὶ ὑπάρ-  
χουνε πολλοὶ τέτοιοι ἀδερφοὶ—πού ἔφαγε τὴ προῖκα τῆς  
ἀδερφῆς του, γλεντώντας καὶ πίνοντας. Προῖκα ὄχι κληρονο-  
μικὴ, προῖκα καμωμένη καὶ ἑξαγορασμένη μὲ τὰ μάτια τῆς  
—γιατὶ κινδύνεψε νὰ χάσῃ τὸ φῶς τῆς ἀπὸ τὸ σκύψιμο μέ-  
ρα καὶ νύχτα ἀπάνω στὴ βελόνα. Τὴν προῖκα αὐτὴ—τὰ μά-  
τια καὶ τὴν ὑγεία τῆς ἀδερφῆς του—τὴν πῆρε ὁ ἀδερφὸς  
δῆθεν γιὰ ἐμπορικὴ ἐπιχείρησι, πραγματικὰ ὅμως γιὰ νὰ  
τὴν σπαταλήσῃ ὅπως εἶπα, μὲ τὸν πιὸ ἀσυνεῖδητο τρόπο.  
Καὶ ὅταν κι' αὐτὴ κουρασμένη καὶ ἀπογοητευμένη—γιατὶ  
ἦταν καλῶρα σὰν καὶ μᾶς μεγαλοκοπέλα—ἔγειρε τὸ πονε-  
μένο τῆς κορμὶ σὲ κάποια ἀγαπημένη ἀγκαλιά, παρουσιά-  
στηκε ὁ προστάτης τῆς ἠθικῆς, ὁ περίφημος ἀδερφὸς καὶ

τῆς ἐφύτευσε μιὰ σφαίρα στὸ στήθος. Μιὰ σφαίρα ἀγορασμένη μὲ τὰ λεφτά τῆς, μὲ τὰ ἴδια τῆς τὰ λεφτά ποὺ ἔχυσε τὰ μάτια τῆς γιὰ νὰ τ' ἀποχτήση. Καὶ σηκώθηκε πάλι ἡ ἴδια βοή μέσα ἀπὸ τὸ λαρύγγι αὐτῆς τῆς μέγαιρας, ἡ ἴδια βοή τῆς ψευτιάς κι' ἔπνιξε τὴν ἀλήθεια. Ὑστερα εἰπώθηκαν τὰ καλύτερα λόγια γιὰ τὸ κακούργημα. Τοῦ κακούργου τὸ κεφάλι τὸ στεφάνωσαν μὲ τὰ πιὸ διαλεχτὰ ἄνθη τοῦ κήπου τῆς ἠθικῆς καὶ μοναχὰ γιὰ τὸ ματωμένο στήθος τῆς κόρης δὲν βρέθηκε οὔτε ἓνα χαμομήλι! Κανένα λουλουδί δὲν βρέθηκε, μοναχὰ τσουνκίδες. Μὲ τὶς τσουνκίδες τὸν σκέπασαν τὸν μαρτυρικὸ τάφο αὐτῆς τῆς δυστυχίας. Αἱ λοιπὸν φτοῦ, ἓνα ἑκατομμύριο φορὲς φτοῦ, ἐπάνω στὰ μοῦτρα αὐτῆς τῆς ἠθικῆς. Χίλια ἑκατομμύρια φτυσίματα ἀπάνω στὴ ψυχὴ, ἀπάνω στὴ συνείδησι ἐκείνων ποὺ πιστεύουνε αὐτὴ τὴν ἠθικὴ, αὐτὴ τὴν δικαιοσύνη. Ἀλλὰ ἄς τὴν κλείσουμε πιά αὐτὴ τὴν παρένθεσι, ποῦ νὰ βροῦμε ἄκρη, τὰ κατορθώματα αὐτοῦ τοῦ εἰδους εἶναι ἄπειρα καὶ ἄς ξαναγυρίσουμε στὴν ἱστορίαν ποὺ σᾶς ἔλεγα—στὴν ἱστορίαν μου.—Ἐλεγα λοιπὸν ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ ἐπεισόδιο ποὺ ἔγινε μὲ τὸν πατέρα μου ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι μας. Μποροῦσα βέβαια καὶ νὰ μὴν φύγω, γιατί αὐτὰ ποὺ μοῦπε ὁ πατέρας μου τὰ εἶπε ἀπάνω στὸ θυμὸ του καὶ δὲν θάφθανε βέβαια ποτὲ εἰς τὸ σημεῖο νὰ μὲ πετάξῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, ἀλλὰ τί τὰ θέλετε, ὕστερα ἀπὸ τὰ λόγια ποὺ ἀνταλλάξαμε ἦταν φανερὸ πὼς μιὰ μέρα γλυκειὰ δὲν θὰ ξημέρωνε πιά γιὰ τὸ σπίτι μας ἂν ἐξακολουθοῦσα νὰ μὲνῃ ἐγὼ ἐκεῖ μέσα. Ἦξερα καλὰ τὸ χαρακτῆρα τοῦ πατέρα μου, ἦταν πεισματάρης καὶ αὐταρχικὸς, ἀλλὰ καὶ γὼ (τῶξερα ἐπίσης καλὰ κι' αὐτὸ) στὰ δυὸ αὐτὰ σημεῖα, ἐλαττώματα ἢ προτερήματα—αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς περιστάσεις—ἤμουν τὸ ἴδιο καὶ χειρότερον ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Θὰ ἐπέμενε λοιπὸν αὐτὸς νὰ ὑποκύψω στὴ θέλησή του, θὰ ἐπέμενε καὶ γὼ νὰ ἀρνοῦμαι καὶ ὁ Θεὸς ξέρει ὥς ποῦ μπορούσε νὰ φθάσῃ αὐτὴ ἡ κατάστασις. Μὰ δυὸ φορὲς ἂν ξαναγινότανε αὐτὴ ἡ σκηνὴ—ποῦ θὰ ξαναγινότανε ἀσφαλῶς—δὲν εἶναι καθόλου ὑπερβολικὸ νὰ σᾶς πῶ ὅτι θὰ μὲ σκότωνε. Δὲν ἦταν κακῆς ψυχῆς ὁ πατέρας μου ἀλλὰ ἐπάνω στὸ θυμὸ του δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Γι' αὐτὸ ἐσκέφθηκα ὅτι ἔπρεπε νὰ φύγω καὶ ὅτι ἡ φυγὴ μου ἦταν τὸ μικρότερον κακὸ ποὺ μπορούσε νὰ πάθῃ ἡ οἰκογένειά μου ἐξ αἰτίας μου. Φεύγοντας ἐστερήθηκα τὴ μάννα μου καὶ τὰ δυὸ μικρότερα μου ἀδερφάκια, ποὺ τόσο λαχταροῦσα γι' αὐτά, μὲ μιὰ λέξι ἔχασα ὅλα ὅσα εἶχα ἀγαπήσῃ στὴ ζωὴ μου ἴσα μὲ ἐκείνη τὴ

στιγμή. Αὐτὰ τὰ ἔχασα ἀλλὰ ἐκέρδισα ἓνα ἄλλο, ἐκέρδισα τὸ πολυτιμότερο ἀγαθὸ γιὰ ἓναν ἄνθρωπο πὺν σέβεται τὸν ἑαυτό του, ἐκέρδισα τὴν ἀτομικὴ μου ἐλευθερία. Ἀλλὰ θὰ μοῦ πῆτε, αὔριο γίνεσαι μητέρα καὶ τότε ἡ ἀτομικὴ σου ἐλευθερία πάει περίπατο, τί θὰ πρωτοκυττάξης τὸν ἑαυτό σου ἢ τὸ παιδί σου; Σᾶς ἀπαντῶ. Γιὰ τὴ λογικὴ ἐκείνων πὺν ἔχουν παρατήρησιν τὴ θέλησί τους καὶ τὴ φρόνησιν ἀκαλλιέργητες καὶ περιμένουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ θελήσουν γιὰ λογαριασμό τους, γιὰ κείνες βέβαια τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπείρως τραγικόν. Γι' αὐτὲς δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν, τὰ δάκρυα, τὴ συντριβή, τὸν ἔξευτελισμὸ καὶ τέλος τὸ ἐγκλημα! Γιὰ ὅσες ὅμως ἔχουν σφυροκοπήσιν τὴ θέλησί τους, τὰ πρᾶγματα εἶναι ἐντελῶς διαφορετικά. Δὲν θέλω νὰ πῶ πὺς εἶμαι ἀξιότερη ἀπὸ σᾶς, θέλω νὰ πῶ μονάχα ὅτι ἐγὼ ἐτόλμησα καὶ ἐμπιστεύθηκα τὸν ἑαυτό μου, στὸν ἑαυτό μου. Τίποτε ἄλλο. Καὶ τώρα ἀκούσατε πόσον ὥραϊα μπορεῖ νὰ τὰ καταφέρῃ ὁ ἑαυτός μας ὅταν θελήσουμε καὶ τοῦ δόσομε τὴν ἐμπιστοσύνη μας. Δουλεύω ὀχτῶ χρόνια. Ὀχτῶ χρόνων μισθοὶ μὲ περιμένουν στὴν τράπεζα. Τὰ χρήματα αὐτὰ μαζὺ μὲ τοὺς τόκους ὑπολογίζω ὅτι μὲ φθάνουν νὰ περάσω, ὡς πὺν νὰ γίνῃ τὸ παιδί μου τριῶν, ἴσως καὶ τεσσάρων ἐτῶν. Ὑστερα... Ὑστερα, ἔχω αὐτά. Κι' ἔδειξε τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ χέρια της. Τὸ μεγαλύτερο κεφάλαιο στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ πεποιθήσιν στὸν ἑαυτό του. Δόξα σοι ὁ Θεός, δὲν μοῦ λείπει οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο, εἶμαι ὅλως διόλου ἡσυχῇ, γιὰ τίποτε δὲν ἀνησυχῶ, μάλιστα ἀνυπομονῶ καὶ λαχταρῶ πότε νὰ σφίξω τὸ παιδί μου στὴν ἀγκαλιά μου. Ἡ εὐτυχία μου τὴ στιγμὴ ἐκείνη δὲν θὰ μετριέται μὲ τίποτε στὸν κόσμον, μοναχὰ ὁ πόνος ἄλλων δυστυχησμένων γυναικῶν πὺν θὰ βρεθοῦν στὴν ἴδια μὲ ἐμὲ θέσι—ἀλλὰ πὺν ἡ ψυχὴ τους καὶ τὸ μυαλό τους θὰ στενάζουν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς κοινωνικῆς ψευτιάς—μοναχὰ αὐτῶν ὁ πόνος κατ' ἀντίστροφον διεύθυνσιν θὰ μπορούσε ἴσως νὰ φθάσῃ τὸ βαθμὸ τῆς χαρᾶς μου καὶ τῆς εὐτυχίας μου. Ἴσως τὴ στιγμὴ αὐτὴ φτερουγίζει μέσα στὸ μυαλό σας ἡ σκέψιν. «Ἐνα ἀηδόνι δὲν φέρνει τὴν ἀνοιξιν». Ἀλλὰ γιὰτί νὰ σκέπτεσθε ἔτσι; Δὲν εἶναι τ' ἀηδόνια πὺν φέρνουν τὴν ἀνοιξιν, ἡ ἀνοιξιν φέρνει τ' ἀηδόνια. Ἡ ἀνοιξιν τῆς ζωῆς σᾶς ἔχει φέρει ὅλες ἔσᾶς γιὰ νὰ τὴν τραγουδήσετε, γιὰτί δὲν τὴν τραγουδάτε; Τί περιμένετε; Τί περιμένετε τυραννισμένη ψυχὴ; Τί περιμένετε Ἀσημίνα; Μιλῶ στὴν Ἀσημίνα ἐπειδὴ ξέρω λεπτομερέστερα τὴ ζωὴ της, τὰ λόγια μου ὁ-

μως θᾶναι γιὰ ὅλες σας, γιὰτὶ ὅλες σας λίγο πιὸ δῶ, λίγο  
 πιὸ κεῖ, στὸν ἴδιο δρόμο περπατᾶτε. Ἡ ζωὴ τῆς Ἀσημί-  
 νας δὲν ξέρεي τίποτ' ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τζάκι τῆς κουζίνας  
 καὶ τὰ βρώμικα πιάτα. Ἐπνίξε ἡ δυστυχισμένη ὅλη της  
 τὴ ζωὴ μέσα στὴ σκούρα τοῦ νεροχύτη. Ἡ ἄμοιρη! Νὰ  
 πνιγότανε τοῦλάχιστον σὲ μιὰ πλατιὰ θάλασσα, σὲ μιὰ γα-  
 λανὴ ωραία θάλασσα, θὰ βρισκότανε ἐπὶ τέλους κάποιος  
 νὰ λυπηθῇ τὸ χαμὸ της. Ποιὸς ξέρει, θᾶλεγε, τὶ ἰδανικὰ  
 κυνηγοῦσε ἡ ἄτυχη αὐτὴ ταξειδεύτρα! Ἀλλὰ τώρα ποιὸς  
 περιμένει νὰ τὴν λυπηθῇ; Χίλιες φορὲς πιὸ καλὰ εἶναι νὰ  
 σπάση κανεὶς αὐτὸ τὸ παληοσκαφίδι τῆς ζωῆς παλεύοντας  
 μὲ τὰ μεγαλόπρεπα κύματα μιᾶς φουρτουνιασμένης θά-  
 λασσας, παρὰ νὰ τ' ἀφίση μέσα στὰ βρώμικα νερὰ τοῦ  
 λιμανιοῦ νὰ σαπίσῃ, περιμένοντας τάχα κάποιον καιρὸ κα-  
 τὰλληλο—ποὺ δὲν ξέρει ἂν θὰ ρθῇ ποτὲ—γιὰ νὰ ταξει-  
 δέψῃ. Κάνει τὸ αἷμα της λεφτά, τὸ κλειδώνει στὴν τράπε-  
 ζα καὶ περιμένει κάποιον μεσόκοπο, κάποιον γέρο φθαρμένο  
 ἀπὸ τὶς καταχρήσεις νὰ τοῦ τὰ παραδῶσῃ καὶ μαζὺ μ' αὐ-  
 τὰ καὶ τὸν ἐαυτὸ της. Καὶ περιμένει νὰρθῇ, ἀλλὰ θ' ἄρθῃ;  
 Ἄς ποῦμε πὼς ἦρθε. Τὶ ἔκαμε μ' αὐτό; Τίποτε ἄλλο πα-  
 ρὰ ν' ἀφιερῶσῃ τὸ ὑπόλοιπο τῆς βασανισμένης ζωῆς της,  
 ὑπηρετώντας καὶ νταντεύοντας, ἕναν ἄνθρωπο ἄχρηστο. Ἐ-  
 ναν ἄχρηστο ἄνθρωπο ποὺ ὁ Θεὸς ξέρει μὲ τί σπατάλη  
 σκόρπισε τὰ νειᾶτα του καὶ τὶ ἀρρώστειες φωλιάζουν μέ-  
 σα στὸ χωνεμένο του κουφάρι. Αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ σοῦ  
 δώσῃ οἰκογένεια, καμμιά χαρὰ δὲν μπορεῖ νὰ σοῦ δώσῃ.  
 Τὶ καρπὸ εἶναι ἄξιος νὰ φέρῃ ἕνας σαρακοφαγώμενος, ἕ-  
 νας ξερὸς ὁργανισμός; Μὰ ἂν μπορέσῃ; θὰ μοῦ πῆς. Ἀλ-  
 λοίμονον ἂν μπορέσῃ. Τέτοια κατάρρα ἄς μὴν σᾶς τὴν  
 χρωστάει ὁ Θεός. Ὅπως ὁ παρ' ὀλίγον ἄνδρας μου. Παν-  
 τρεύτηκε μόλις ἔφυγα ἐγώ, παντρεύτηκε ἀμέσως. Ὅλοι δὲ  
 στὸ χωριὸ παρακαλοῦσαν νὰ δώσουνε τὴν κόρη τους σ' ἕ-  
 να τέτοιο σπουδαῖο ὑποκείμενο. Τὸ κορίτσι ποὺ τοῦδωσαν  
 γιὰ γυναῖκα του, ἦταν ξεχειλισμένο ἀπὸ υἱεῖα κι' ἦταν ὡ-  
 ραῖο σὰ τὴ χαρά! Καὶ ὅμως τὸ πρῶτο τους παιδὶ πέθανε  
 πρωτοῦ κλείσει τοὺς τέσσερους μῆνες. Τὸ δεύτερο ζῇ ἀκό-  
 μα, ἀλλὰ ζῇ γιὰ νὰ βασανίζῃ μὲ τὸ ἀποτροπαιο θέαμα τῆς  
 ὑπάρξεώς του ὅχι μονάχα τοὺς γονεioύς του ἀλλὰ καὶ ὅ-  
 ποιον ἔχει τὴ δυστυχία νὰ τὸ ἀντικρύσῃ!. Αὐτὰ ἂν ἔρθῃ.  
 Ἄν ὅμως δὲν ἔρθῃ, ποὺ εἶναι καὶ τὸ πιὸ βέβαιο, τί γίνε-  
 ται τότε; Τότε θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ θλιβερὴ ζωὴ τῆς κου-  
 ζίνας, τὰ λεφτὰ θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ πληθαίνουν στὴν  
 τράπεζα καὶ μοναχὰ τὸ αἷμα της καὶ ἡ ζωὴ της θὰ λιγο-

στεύουν. Θὰ λιγοστεύουν ἔτσι ἄχαρα κι' ἀνόητα, ὥς πού κάποτε θὰ ξεπεζέψῃ στὰ γεράμματα. Ὡς τόσο τὰ λεφτὰ—τὸ μοναδικὸ αὐτὸ ἀπόκτημα τῆς ζωῆς της—εἶναι κάμποσα, εἶναι πολλά, ἀλλὰ τι μ' αὐτό; Ἡ Ἀσημίνα εἶναι γρηά! Ἔχει λεφτὰ ἀλλὰ δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο. Οὔτε πόθους, οὔτε ὄνειρα, οὔτε ἐλπίδες, οὔτε ἀναμνήσεις. Γιὰ σκεφτῆτε το καλά, οὔτε ἀναμνήσεις! Δὲν θάξῃ οὔτε τὴ μικρὴ αὐτὴ παρηγοριά, τὸ λυχναράκι αὐτὸ πού μὲ τὶς ἀπόμακρες ἀχτίδες τῶν περασμένων φέγγει καὶ ἀνακουφίζει τὰ τελευταῖα καὶ ἐπίπονα βήματα τῆς ζωῆς μας. Ὑστερα πεθαίνει. Πολὺ καλὰ, πεθαίνει. Ἀλλὰ γιατί ἔζησε; Γιατί λοιπὸν ἔζησες, ὦ ἄνθρωπε, μπορείς νὰ μᾶς πῆς; Δὲν θέλω ν' ἁμαρτήσω, δὲν θέλω οὔτε ὡς ἀμφιβολία νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ νοῦ μου, ὅτι ἓνας ἄνθρωπος γεννήθηκε καὶ ἔζησε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πλύνῃ κάμποσες χιλιάδες βρώμικα πιάτα, ἄλλες τόσες βρώμικες κατσαρόλες κι' ὕστερα νὰ πεθάνῃ. Τέτοια βλαστήμια, ἐγὼ δὲν θὰ τὴν πῶ ποτέ. Γιατί θυμᾶμαι σὰν νᾶναι τούτη ἡ ὥρα πού τ' ἀκούω, τὰ ἴδια της τὰ λόγια: Τὸν ἔβρισα τὸν παληόβλαχο, μᾶς ἔλεγε καὶ ὅμως σὰν συλλογίζομαι αὐτὴ τὴ σκηνὴ, λιγώνομαι ἀπὸ μιὰ παραῖξη ἐυχαρίστησι, τόσο, πού ἂν ξαναρχότανε καὶ μὲ πετύχαινε σὲ μιὰ τέτοια κατάστασι, πολὺ φοβοῦμαι πὼς δὲν θὰ μπορούσα νὰ τοῦ ἀρνηθῶ τίποτε. Αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ Ἀσημίνα γιὰ νὰ σοῦ δείξῃ πὼς δὲν γεννήθηκες μοναχὰ γιὰ νὰ πλένης τὰ ξένα πιάτα. Αὐτὴ ἡ παραῖξη, ἡ γλυκεῖα ἐυχαρίστησι δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ μιὰ ἀπόδειξι τῆς Δημιουργίας, μιὰ ὑπενθύμησι τοῦ προορισμοῦ σου εἰς τὸ νὰ προσφέρῃς καὶ σὺ ὅτι σοῦ ἀναλογεῖ εἰς τὸν ὑπέρτατο νόμο τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἵδους σου. Θὰ πῶ καὶ γιὰ τὴν Ἑλλή. Τὸ ἴδιο καὶ αὐτὴ, ἀπὸ τὴν ὥρα πού ἄκουσε τὸ ἐπεισόδιό μου δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ βασανίζῃ τὴν ψυχὴ της. Καὶ ὅμως λίγες ἔχουνε τὴν εὖνοια τῆς μοίρας, ὅπως τὴν ἔχει αὐτὴ. Ἔχει τὸ σπιτάκι της, τὴν περιουσίαν της, τὴν ἐρημιὰ της. Ἔχει ἀκόμη τὸ Φῶτὶ της—τὸν ὡραιότερο καὶ ὑγιέστερο ἄντρα πού μπορούσε νὰ ποθήσῃ μιὰ γυναῖκα γιὰ πατέρα τοῦ παιδιοῦ της—τὸν ἔχει στὴ διάθεσί της κι' ὅμως ἂν κι' ἔχει κλείσει τὰ τριάντα προτιμᾷ νὰ λυώνῃ τὴν ψυχὴ της μέσα σὲ νοσηρὲς φαντασίες καὶ νὰ κρατῇ κλειστὰ τὰ μάτια της μπρὸς στὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς! Περιμένει κι' αὐτὴ. Περιμένει τὸν ἄγνωστο, ἓνα ὅποιονδήποτε ἄγνωστο, γιὰ ἓνα ὁποιοδήποτε μέλλον. Ἀλλὰ γιατί; Γιατί κακόμοιρο πλᾶσμα, ἐνῶ διαμαρτύρεται ὀλόκληρο τὸ εἶναι σου ἀφίνεις νὰ σὲ καρφώνουν μὲ τὰ ὀδυνηρὰ καρφιά τῶν προλήψεων ἀπά-

νω σ' αὐτὸ τὸ ξόανο, σ' αὐτὸν τὸν μπαμπούλα τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς; Γιάτι δὲν τὴν ἐλευθερώνεις τὴν ψυχὴ σου, γιατί δὲν τὴν ἀφίνεις νὰ πετάξῃ στὸ φῶς τῆς ζωῆς ποὺ τὸ λαχταρᾷ ὅπως ἡ πεταλούδα λαχταρᾷ τὸν ἥλιο; Ποιὸ εἶναι τὸ φῶς τῆς ζωῆς; Τὸ φανέρωμα αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς διὰ μέσου τοῦ εἶναι μας. Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ εἶπα καὶ ποὺ θὰ πῶ δὲν λέει τίποτα. Ποιὸς εἶναι ἄξιος νὰ δώσῃ μὲ λόγια τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα, τὴν πραγματικὴν ἰδέαν τοῦ ἡλίου σ' ἓναν ποὺ δὲν τὸν ἔχει δῆ ποτέ του; Πρέπει μὲ τὰ δικὰ του μάτια καθέννας νὰ τ' ἀντικρύσῃ αὐτὸ τὸ φῶς, εἰδεμὴ ἄς μὴν περιμένει ἀπὸ κανένα νὰ τοῦ φωτίσῃ τὸ σκοτάδι του. Ἕνα τρυφερό, ἄγνό, ἁθῶο προσωπάκι, δυὸ ματάκια ὑγρά, λαμπερά, ὀλοκάθαρα, ἐλπιδοφόρα. Φωνούλες, γέλοια, κρυσταλλένια, κλάμματα παραπονιάρικα, τρόμος, χαρά, λαχτάρα, θυσία, αὐταπαρνήσι, ἀγάπη ἀπέραντη. Δρᾷσι ἀένας στὸ νοῦ, στὴν ψυχὴ, στὴν θέλησι, σὲ ὅλο τέλος τὸ συγκρότημα τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν δυνάμεων ποὺ κλείνει μέσα της ἡ ὑπαρξίς μας, ἡ ὄντότης μας. Αὐτὴ εἶναι μιὰ εἰκόνα, θέλεις καὶ τὴν ἀντίθεσί της; Ἡ ζωὴ ποὺ περνᾷς σύ. Ἡ ζωὴ νὰ καθρεπτίζεσαι ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἕως τὸ βράδνυ μέσα σ' ἓνα ζευγάρι θαμπὰ γέρικα μάτια, νὰ μὴν ἀκοῦς ἄλλον ἤχο μέσα στὸ σπίτι σου, ἀπὸ τὸ βογγητὸ ποὺ κάνει ἡ Πολυξένη, σούρνωντας μὲ τὰ σακατεμένα της πόδια τὴ γεροντικὴ τῆς ἀθλιότητα ἀπὸ τὸ ἓνα δωμάτιο στὸ ἄλλο. Πλῆξις ὅταν ξυπνᾷς, πλῆξις ὅταν κοιμᾷσαι, πλῆξις κι' ὅταν προσεύχεσαι. Μίσος γιὰ ὅ,τι σὲ τριγυρίζει. Ἀνία, συχασιά, βαργεστισμός, νάρκη, ὕπνος ἀρρωστιάρικος. Θάνατος μὲ μιὰ λέξι σὲ ὑπολανθάνουσα κατάστασι. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄλλη εἰκόνα. Ποιὰ ἀπὸ τίς δυὸ αὐτὲς καταστάσεις, ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς δρόμους εἶναι ὁ πρεπούμενος στὸν ἀνθρώπο, δὲν χρειάζεται νομίζω νὰ μᾶς τὸ πῇ κανεὶς, καθέννας σύμφωνα μὲ τὴ κρίσι του, ἄς πάρῃ τὸ δρόμο ποὺ τοῦ ταιριάζει. Ἀλλὰ θὰ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμη, δυὸ τελευταῖα λόγια γιὰ κεῖνες ποὺ θὰ προτιμήσουν τὸν ἀληθινὸ δρόμο τῆς ζωῆς, τὸν δρόμο τὸν ἀνηφορικὸ, τὸ δρόμο τοῦ κόπου καὶ τοῦ πόνου. Τοῦ πόνου τὸ δρόμο ἀλλὰ καὶ τῆς χαρᾶς, τοῦ κόπου ἀλλὰ καὶ τῆς εὐτυχίας. Γιὰ κεῖνες ποὺ θέλουν νὰ μοιάσουν σὰν τὸ τρεχούμενο νερό, γιὰ τίς συντροφισσές μου, θέλω νὰ μιλήσω. Γιὰ τὸ τρεχούμενο νερὸ εἶναι τὰ λόγια αὐτά, ὅχι γιὰ τὸ στερνιασμένο. Διαλέξετε τοὺς ὑγιέστερους καὶ ὡραιότερους ἄνδρες γιὰ πατέρες τῶν παιδιῶν σας, καλλιεργήσατε τὸν καρπὸ τῆς ἐπιλογῆς σας εὐλαβικὰ κι' ἀγαπημένα καὶ δώστε στὴν γέρικια κοινωνία, ἐκεῖνο

πού δὲν ἔχει, δώστε της, καινούργιο αἷμα, καινούργιες ἀντιλήψεις, καινούργια δικαιοσύνη. Δώσατέ της τα ὅλα αὐτὰ ἔσεῖς ἢ παραπεταμένες, ἢ σβυσμένες ἀπὸ τὰ τεφτέρια της, ἔσεῖς ἢ περιφρονημένες, ἢ γεροντοκόρες. Ἡ τιμιότερη καὶ ἠθικώτερη πράξις τῆς ζωῆς σας θὰ εἶναι αὕτη. Τὰ γερά, τὰ δυνατὰ παιδιά. Αὐτὰ ἦσαν τὰ τελευταῖα λόγια τῆς Δέσπως.

Ὑστερα ἔσβυσαν ὅλα μὲ μιᾶς καὶ μὲ τὴν εὐκολία πού διαθέτουν τὰ ὄνειρα, ἡ Ἑλλη βρέθηκε σ' ἓνα πυκνότατο δάσος, γεμάτο ἀπὸ γιγάντια ἔλατα καὶ πεύκα. Κάτω στὰ πόδια τῶν δένδρων, χνουδάτο καταπράσινο ταπέτο ἀπλώνεται χωρὶς τελειομό. Ἡλιος βαρὺς, καλοκαιριάτικος ἥλιος θερμαίνει κι' ὠμορφαίνει τὴν πλάσι κι' ἓνας μικρὸς ποταμάκος πού τρέχει λίγο κειδὰ παρακάτω, συναγωνίζεται μὲ τὸ μουρμούρισμά του τὸ πλήθος τῶν πουλιῶν πού κελαιδοῦνε ἐρωτικά μέσα στὸ δάσος. Μαινάδες καὶ βακχίδες κρινόκορμες πολλὲς καὶ σάτυροι ἄλλοι τόσοι, πότε κυνηγοῦνται γύρω ἀπὸ τοὺς πελωρίους κορμούς τῶν δένδρων καὶ πότε κολυμβοῦν μέσα στὶς στέρνες πού σχηματίζουν οἱ μικροκαταράχτες τοῦ ποταμοῦ. Καὶ σὰν ἐχόρτασαν τὰ παιγνίδια καὶ σὰν ἐχόρτασαν τὰ κολύμπια, ριχτήκανε στὰ ὄργια μὲ μιὰ μανία ἐξωφρενική, μὲ μιὰ ἀφάνταστη μανία. Ὅργια, πού νοῦς ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ νὰ τὰ συλλάβῃ. Καὶ τότε εἶδαν τὰ παρθένα μάτια τῆς Ἑλλης. Εἶδαν! Εἶδαν! Εἶδαν!... Ἐφούντωσε τὸ δάσος ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ τῶν ὀργίων κι' ἡ φλόγες τῆς ἡδονῆς ξεπροβάλαν μανιασμένες πάνω ἀπὸ τὶς κορυφῆς τῶν πεύκων καὶ πάνω ἀπὸ τὰ ἔλατα. Καὶ τὸ κορμί, τὸ δόλιο κορμὶ τῆς Ἑλλης πού κρυφοβλέπει πίσω ἀπὸ τὸ δίχαλο γέρικον πεύκου, λυώνει μέσα στὶς φλόγες τοῦ πάθους καὶ πνίγεται μέσα στὴ λάβα τοῦ πόθου τῆς ἡδονῆς. ὦ! ἂν ἦμποροῦσε, συλλογίζονταν, νὰ βρισκότανε ὁ Φώτης ἐκεῖ. Ἀλλὰ πῶς ἦταν δυνατόν νὰ ἐλπίσῃ μιὰ τέτοια εὐτυχία. πῶς ἦταν δυνατόν; Ὡς τόσο ἐπῆρε τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀπελπίσμένου καὶ φώναξε μὲ ὅλη τὴ λαχτάρα τῆς στιγμῆς ἐκείνης.—Φώτη, Φώτη, ἀγαπημένε μου Φώτη. Δὲν εἶχε φύγει ἀκόμα ἀπὸ τὸ στόμα της ἡ τελευταία συλλαβὴ καὶ νὰ ὁ Φώτης ἦταν κι' ὅλας μπροστά της, εἶχε χαμηλωμένα τὰ μάτια, ὅπως τότε πού τσάκωσε τὴ ματιά του ἀπάνω της, κι' ἦταν γυμνός, ὀλόγυμνος, ὅπως οἱ σάτυροι. Ἀλλὰ κι' αὕτη ἦταν τὸ ἴδιο γυμνὴ, τὸ ἴδιο ὅπως ἡ νύμφες. Οὔτε δειλία, οὔτε δισταγμός, σὰν τότε, παρὰ ὥρμησε στὸ στιβαρὸ νεανικὸ κορμὶ καὶ περιπλέχθηκε σὰν τὴ περιπλοκάδα στὸ κυπαρίσσι καὶ ὅπως τὸ διψασμένο ἐλάφι ρουφᾷ τὸ δροσερὸ νερὸ τῆς πηγῆς, ἐρούφηξε τὰ χεῖλη του... Ὑ-

στερα ἕλιγγος, ἡδονή, ἐκμηδένσεις, ἀνυπαρξία!...

“Όταν ξύπνησε—καὶ ξύπνησε ἀπὸ τὸ δυνατό κλονισμό τῆς ἡδονικῆς αὐτῆς λαχτάρας—ἔρριξε μιὰ βιαστικὴ ματιὰ γύρω στὸ δωμάτιο ζητώντας τὸ λατρευτό κορμὶ ποὺ τώρα δὲ ἀκόμα σφικτοκρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά της. “Όμως. “Αλλοίμονον! ἦταν κατάμονη, ὀλομόναχη ὅπως πάντα. “Ωστε ἦταν ὄνειρο λοιπόν; Ἦταν ὄνειρο; Ξανάκλεισε τότε τὰ μάτια της—ὄχι γιὰ νὰ ξαναδῇ τ’ ὄνειρο—ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ βλέπη τὴν ἐρημιὰ της ποὺ μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα ποὺ εἶχαν πλημμυρίσει τὰ μάτια της δυνάμωνε καὶ μεγάλωνε ἀκόμη περισσότερο. Δὲν ἔκλαψε ὅμως πολὺ. Τὴν ἴδια στιγμή ποὺ τρέχανε ἀκόμη τὰ δάκρυα ἀπὸ τὰ κλειστά της μάτια, τῆς ἦρθε μιὰ καινούρια σκέψις, τόσον παρήγορη ποὺ ἔκανε τὰ κλαμμένα αὐτὰ μάτια ν’ ἀνοίξουν διάπλατα καὶ χαρούμενα. Ναί, ἦταν ὄνειρο αὐτὴ ἡ θεία στιγμή. Τὶ μ’ ἐμποδίζει ὅμως νὰ κάμω τὸ ὄνειρο θαῦμα, νὰ κάμω τὸ ὄνειρο πραγματικότητα; Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρό, πετιέται ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ντύνεται καὶ φωνάζει τὴ γρηὰ Πολυξένη.

— Θειά, ἔτσι τὴν ἔλεγε, εἶχες πῇ τὴν περασμένη βδομάδα πὼς ἐπεθύμησες πολὺ νὰ πῆγαινες στοὺς δικούς σου ποὺ ἔχεις δυὸ χρόνια νὰ τοὺς δῆς. Δὲν τ’ ἀπεφασίσαμε τότε, γιὰτὶ συλλογιστήκαμε τὴ μοναξιά τὴ δική μου. Τώρα ὅμως τὰ πράγματα ἦρθαν βολικά. Ἡ θεία μου θὰ πάῃ στὰ χτήματά της στὴ Χαλκίδα νὰ περάσῃ τὸ ὑπόλοιπο τοῦ καλοκαιριοῦ ἐκεῖ. Θὰ πάω λοιπόν καὶ γὼ μαζί τους, μιὰ καὶ μὲ προσκαλέσανε καὶ ὅσο μείνουμε ἐκεῖ—ἓνα δυὸ μῆνες—μένεις καὶ σὺ στοὺς συγγενεῖς σου. Σύμφωνοι; Ἡ γρηὰ κατενθουσιάστηκε ἀπὸ τὴν πρότασι τῆς Ἑλλης καὶ τὴν ἄλλη μέρα πρωτὶ—πρωτὶ ἔφυγε μὲ πρῶτο τραῖνο γιὰ τὸ τόπο της. Ἡ πρώτη δουλειὰ τῆς Ἑλλης σὰν ἔμεινε μόνη, ἦταν νὰ καλέσῃ τὸ Φῶτη νὰ πάῃ σπíti της. Μὲ λίγα λόγια εἶπε στὸ Φῶτη τὴν ἱστορία της, τοῦ εἶπε τὰ ὄνειρά της, τὶς σκέψεις της, τὸ σκοπὸ της. Γιὰ τὸ σκοπὸ της ἐμίλησε ἀναλυτικὰ καὶ ἐκτεταμένα, δικαιολογώντας τὸν ἑαυτὸ της ὅσο μποροῦσε πιὸ καλὰ καὶ πιὸ πολὺ. Δὲν ἠθελε, στὴν παρθενικὰ ψυχὴ τοῦ ἀπλοῦκοῦ αὐτοῦ παιδιοῦ νὰ κάμῃ τὴν ἐντύπωσι μιᾶς γυναικας ποὺ ζητιανεύει ἕναν πρόχειρο ἔρωτα. Δὲν τῷθελε αὐτὸ ἀφοῦ δὲν ἦταν ἄλλως τε καὶ ἡ ἀλήθεια. Τὴν ἀλήθεια προσπαθοῦσε νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ καὶ φαίνεται πὼς τὰ κατάφερε καλὰ. Λέμε καλὰ γιὰτὶ πολλὰς φορὲς κατὰ τὸ διάστημα ποὺ τοῦ μιλοῦσε ἐβούρκωσαν τὰ μάτια του καὶ στὸ τέλος κατήντησε νὰ κλαῖνε κι’ οἱ δυὸ μαζί.



— Δὲν ζητῶ νὰ σκλαβώσης τὴ δροσιὰ καὶ τὴν ὠμορφιά σου κοντὰ στὴ μαραμμένη μου ὑπαρξί, ζητῶ μονάχα κεῖνα ποὺ σοῦ προσφέρω. Καὶ σοῦ προσφέρω ὅλα ὅσα ἀπόμειναν στὴ στεγνωμένη μου ψυχὴ, νὰ τὰ δεχθῇς μὲ εὐλάβεια, νὰ τὰ δεχθῇς μὲ συμπόνοια. Δῶσε καὶ σὺ σὲ μιὰ ζωὴ ποὺ τῶρα πιά ἔγειρε πρὸς τὴ δύσιν της, μιὰν ἀχτίδα ἀγάπης νὰ τὴ συντροφεύει, μιὰν ἀχτίδα ἐλπίδας ἀπὸ τὴ δική σου ὁλόφωτη ζωϊκὴ ἀνοιξι, ἀπὸ τὴ δική σου ἐλπιδοφόρα ἀνατολή. Κάπως ἔτσι ἦτανε τὸ φινάλε, κάπως ἔτσι τελείωσε ἡ πρωϊνὴ αὐτὴ ἐξομολόγησις.

Τὸ βράδυ στὶς ἑνῆς ὁ Φῶτης, λουσμένος, ξυρισμένος, ὁλοκάθαρος, ἔμπαινε μ' ἓνα γλυκὸ χτυποκάρδι μέσα στὸ ἀνθοστολισμένο δωμάτιο τῆς Ἑλλης. Κι' ἦταν τὸ δωμάτιο αὐτὸ σωστὸς νυμφικὸς θάλαμος, τέλεια ἐναρμονισμένος μὲ ὅ,τι ἐπρόκειτο νὰ συντελεσθῇ ἐκεῖ μέσα ὕστερα ἀπὸ λίγο. Τὸ γνωστὸ μαρμαρένιο τραπεζάκι ποὺ βρίσκονταν πάντα στὴ γωνιά φορτωμένο βιβλία, ἦταν τώρα κατὰμεσις τοῦ δωματίου. Δὲν εἶχε πιά βιβλία ἀπάνω ὅπως ἄλλοτε, μοναχὰ ἓνα ἀσημένιο δίσκο εἶχε μὲ κουφέτα καὶ δυὸ ἄσπρες μεγάλες λαμπάδες στηριγμένες σὲ ἀσημένια σαμτάνια καὶ στολισμένες μὲ φιόγκους ἀπὸ μεταξωτὴ ἄσπρη κορδέλλα. Γύρω στὸ δωμάτιο, στὴν ἐταξέρα, στὸ λαβομάνο ὅπου μποροῦσε τέλος νὰ σταθῇ ἀνθογυάλι, ἦσαν ἄνθη. Ἀνθη, ἄνθη παντοῦ, ὥς καὶ τὸ νυφικὸ κρεββάτι ἀντὶ ἄλλου καλύμματος ἦταν σκεπασμένο μὲ κατακόκκινα ἄφθονα πέταλα ρόδων. Ἀλλὰ τὸ πιὸ ὠμορφο καὶ τὸ πιὸ χαρούμενο ἄνθος ἐκεῖ μέσα ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλλης. Μιὰ δέησις, μιὰ μυστικὴ δέησις ποὺ ξεκινοῦσε μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς φτωχοῦλας αὐτῆς ψυχῆς ἀνέβαινε σὰν εὐχαριστήριον θυμίαμα γεμᾶτο μῦρα καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Πλάστη. Ἦταν εὐτυχής. Ἡ Ἑλλή ἦταν εὐτυχισμένη.....

Ἐκαιγαν ἡ λαμπάδες, ἔκαιγαν ἡ φαντασίες, ἔκαιγαν τὰ κορμιὰ!... Ἡ πυρκαϊὰ τοῦ δάσους, τὸ ὄραμα τοῦ δάσους ἐπρόβαλε τότε ὁλοζώντανο... Κι' ἦταν γυμνὸς ὅπως οἱ σάτυροι κι' ἦταν κι' αὐτὴ τὸ ἴδιο γυμνὴ, ὁλόγυμνη ὅπως ἡ νύμφης.

Ἐλα γλυκέ μου καὶ λεηλάτησε τοὺς θησαυροὺς τοῦ κορμιοῦ μου, τρύγισε τοὺς καρπούς του μὲ ὅλη τὴ σπατάλη ποὺ θὰ ἐμπνεύσῃ τὸ ἡδονικὸ μεθῦσι στὴ δύναμί σου. Μὲ ὅλη τὴ συνειδήσι τοῦ μυστηρίου τῆς μεταγίσεως τῆς ζωῆς. Ἐλα. Δὲν εἶναι τίποτα πιά δικό μου καὶ εἶναι ὅλα, ὅλα δικά σου.....

Τέλος